

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN MIETINTÖ 11/2005 vp

Hallituksen esitys Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 8 päivänä kesäkuuta 2005 lähettänyt ympäristövaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 73/2005 vp).

- ylitarkastaja Tuuli Lovén ja ylitarkastaja Silja Suominen, ympäristöministeriö
- ylitarkastaja Päivi Salonen, opetusministeriö
- yliarkkitehti Raija Seppänen, maa- ja metsätalousministeriö
- yli-intendentti Mikko Härö, Museovirasto.

Lisäksi valiokunta on saanut Suomen luonnon-suojeluliiton kirjallisen lausunnon.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että Eduskunta hyväksyy Firenzessä, Italiassa lokakuussa vuonna 2000 allekirjoitetun Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen, joka on valmisteltu Euroopan neuvostossa. Yleissopimuksen tavoitteena ovat maiseman suojelun, hoidon ja suunnittelun edistäminen sekä eurooppalaisen yhteistyön järjestäminen maisemaa koskevissa asioissa.

Yleissopimus on tullut kansainvälisesti voimaan maaliskuun alussa vuonna 2004. Yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan seuraavan

kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta Suomen hyväksymiskirjan tallettamisesta.

Esitykseen sisältyy lakiehdotus yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Esitykseen sisältyvä laki on tarkoitettu tulemaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan, kuin yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa sopimuksen hyväksymistä ja lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Maisemayleissopimuksen tavoitteena on maisemansuojelun, -hoidon ja -suunnittelun edistäminen sekä näitä koskevan eurooppalaisen yhteistyön järjestäminen. Sopimuksen velvoitteet ovat yleisluonteisia ja kohdistuvat viranomaisiin. Yhtenä lähtökohtana on maiseman merkitys ihmisten hyvinvoinnille ja asukkaiden osallistumismahdollisuus maisemaa koskevaan suunnitteluun. Sopimus koskee erityisen kauniiden maisemien ohella myös arkimaisemia, ja siinä korostetaan maiseman merkitystä myös taloudellisen toiminnan voimavarana. Maisema muuttuu jatkuvasti, ja sen laadun ja hyödyntämisen tulee tapahtua kestäväällä tavalla.

Valiokunta yhtyy hallituksen esityksen lähtökohtaan siitä, että lainsäädäntömuutokset eivät ole tarpeen, koska Suomen lainsäädäntö, hallinnolliset ohjelmat ja käytännöt tarjoavat riittävät keinot sopimuksen tarkoittamalle maisemansuojelulle, -hoidolle ja -suunnittelulle. Maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuva kaavoitus ja rakentamisen ohjaus on tärkein maisemanohjausväline. Edellytykset maiseman ja kulttuuriympäristön säilymiselle ja hoidolle luodaan kuntien maankäytön suunnittelussa. Maisema ja kulttuuriympäristö onkin kattavasti sisällytetty maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) tavoitteisiin. Alueidenkäytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja vaikutusten arviointiin perustuen edistää muun ohella rakennetun ympäristön kauneutta, kulttuuriarvojen vaalimista ja luonnonarvojen säilymistä. Kaavojen sisältövaatimukset edellyttävät maisematarvojen vaalimista ja kaavoissa voidaan antaa erityisiä suunnittelu- ja suojelumääräyksiä maisemallisista perusteista. Myös kansallisten kaupunkipuistojen perustaminen on mahdollista maisemallisten arvojen säilyttämiseksi.

Luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla on mahdollista perustaa ympäristöministeriön päätöksellä kansallisia kaupunkipuistoja vastaavia ns. maisema-alueita maaseutualueille, jos alueella on valtakunnallista merkitystä, tai alueellisen ympäristökeskuksen päätöksellä muille merkittävälle alueille. Tähän mennessä on perustettu Suomussalmen Vienan karjalaiskylien maisema-alue, ja useita perustamishankkeita on vireillä.

Myös laki suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005) tukee hyvin sopimuksen tavoitteita ja edistää maisematarvojen huomioon ottamista viranomaisten suunnitelmissa ja ohjelmissa.

Alue- ja elinkeinopolitiikalla sekä maan eri osien tasapainoisella kehityksellä on ratkaiseva merkitys siinä, miten sopimuksen tavoitteet käytännössä toteutuvat. Peruselinkeinojen harjoittamisella ja siten myös maatalouden ympäristöohjelman ympäristötuella on maisemakuvan säilymisen kannalta tärkeä asemansa. Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa painotetaan, että suojelualueverkoston ja arvokkaiden maisemalueiden ekologisesti kestävä hyödyntäminen edistetään virkistyskäytössä, matkailun tukialueina sekä niiden lähialueiden matkailun kehittämisessä suojelutavoitteita vaarantamatta. Keskeistä maiseman ja kulttuuriympäristön säilymiselle on sen luonteva käyttö ja jatkuva hoito. Hyvät esimerkit, neuvonta ja ympäristökasvatus ovat tärkeitä välillisiä keinoja. Muualla Euroopassa on perustettu kansallisia maisemanhoitoalueita luonnonkauniille ja kulttuurihistoriallisesti merkittävälle kylä- tai maatalousalueille, joissa maisemanhoitoa ja maisemaa ylläpitävää elinkeinotoimintaa valtio tukee ja turvaa näin maisemaa eräänlaisena julkishyödykkeenä.

Valiokunta korostaa, että vaikka Suomen lainsäädäntö on sopusoinnussa sopimuksen tavoitteiden kanssa, on sopimuksen aktiivinen toimeenpano kuitenkin haaste, joka edellyttää valtionhallinnon keskeisten toimijoiden yhteistyötä ja toiminnan koordinaatiota. Valiokunnan saa-

man selvityksen mukaan eri hallinnonalat tarkastelevat toimintaansa maisemanäkökulmasta. Esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriö käynnistää strategisen maaseutuohjelman laatimisen, jossa viitoitetaan suuntaviivat toimialan maisemapolitiikalle ja määritetään näin myös yleissopimuksen toimeenpanon sisältöä. Valiokunta katsoo, että määräaikaiset strategiat, jotka sisältävät seurattavissa oleviin vaikutuksiin pyrkiviä tavoitteita, edistävät sopimuksen kansallista toteuttamista siten, että se ei jää irralliseksi prosessiksi. Seurannan järjestäminen on tärkeää, jotta maiseman muutoksen, sen trendien ja siihen vaikuttavien tekijöiden tunnistamiseen saadaan välineitä. Tämän järjestäminen edellyttää viranomaisyhteistyön ohella nykyistä parempaa koordinaatiota sekä tavoitehakisempia ja

riittävästi resurssoituja toimenpiteitä. Valiokunta katsoo, että tähän työhön tulee turvata riittävät voimavarat.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella ympäristövaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy Firenzessä 20 päivänä lokakuuta 2000 tehdyn Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen ja

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 27 päivänä syyskuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pentti Tiusanen /vas
vpj. Heidi Hautala /vihr
jäs. Christina Gestrin /r
Susanna Haapoja /kesk
Antti Kaikkonen /kesk
Inkeri Kerola /kesk
Kari Kärkkäinen /kd
Jouko Laxell /kok

Heikki A. Ollila /kok
Eero Reijonen /kesk
Satu Taiveaho /sd
Unto Valpas /vas
Ahti Vielma /kok
Pia Viitanen /sd
vjäs. Oras Tynkkynen /vihr.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.